

Nr 219.

Av herr Forssell, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen innefattade förslag angående indragning av den för utrikesdepartementets arkiv avsedda kanslirådstjänsten.

Kungl. Maj:t har i proposition angående regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för budgetåret 1926—1927 under A : 2: (1) föreslagit, att den för kungl. utrikesdepartementets arkiv avsedda kanslirådstjänsten indrages.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Före den år 1906 genomförda omorganisationen av utrikesdepartementet ombesörjdes vården av departementets arkiv av en förste och en andre arkivarie.

Den år 1905 förordnade kommittén om nya organisationer av utrikesdepartementet, diplomaten och konsulatväsendet föreslår, att arkivet skulle i utrikesdepartementet bilda en särskild avdelning med en personal av en avdelningschef, en förste och en andre arkivarie med samma löneförmåner som övriga ämbetsmän av motsvarande grader i departementet (d. v. s. kansliråd och avdelningschef, förste och andre sekreterare). Med ringare löneförmåner torde det enligt kommitténs mening varit omöjligt att tillfredsställande rekrytera arkivpersonalen, helst denna i regel torde komma att stanna i departementets tjänst.

Kommittén motiverar sitt ovanstående förslag med i huvudsak följande:

»För en riktig behandling af internationella ärenden är kontinuiteten af synnerlig vikt. Som emellertid hänsynen till ärendenas praktiska handläggning fordrar ett ständigt utbyte af personal mellan utrikesdepartementet å ena sidan samt beskickningarna och konsulaten å den andra, äfventyras denna kontinuitet, därest icke utrikesdepartementet förfogar öfver en väl skolad arkivpersonal, som icke blott är i stånd af eget initiativ framlägga sådana på en fråga inverkan upplysningar, vilka finnas att tillgå i departementets arkiv och bibliotek, utan ock äger förutsättning att kunna verkställa de historiska och politiska utredningar, hvilka äro behöfliga. Af stor vikt är ock, att nödiga upplysningar kunna erhållas utan synnerlig omgång eller tidsutdräkt, då många ärendens behandling kräfver stor skyndsamhet. Arkivpersonalens uppgift är därför särskildt maktpåliggande. Den finnes närmare angifven i förslaget till instruktionen. Med den omfattning af arkivafdelningen, som där angifves, skulle den komma att för

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 4 saml. 38 häft. (Nr 219—222.) 1

öfriga afdelningar bespara en del ganska tidsödande arbeten, som fordra icke blott mycken rutin utan ock en ingående kännedom om departementets handlingar och bibliotek. Besittningen af historiska och språkliga kunskaper samt intresse för arkiv- och biblioteksarbete äro de fordringar, hvilka man måste ställa på denna personal.»

Kommitténs förslag upptogs av Kungl. Maj:t och vart jämväl av riksdagen godkänt.

Arkivavdelningen kom sålunda från den 1 oktober 1906 att erhålla följande personal:

Ett kansliråd såsom chef, en förste arkivarie och en andre arkivarie.

Genom arkivavdelningen gick samma år följande antal in- och utgående skrivelser:

Inkommande 13,741, utgående 11,168.

Nämnda organisation bibehölls oförändrad till den 1 januari 1917.

Kungl. Maj:t hade nämligen föreslagit 1916 års riksdag, att, då den stora ökningen av ärendenas antal även gjort sig kännbar å arkivavdelningen i form av ökat arbete med registrering, diarieföring och andra arkivgöromål samt chiffrering, då de båda arkivariernas tid vore fullt upptagen av ifrågavarande göromål och då det visat sig erforderligt att förutom redan tillgänglig kvinnlig arbetskraft kunna påräkna ytterligare manligt biträde, ett anslag skulle beviljas för en extra andre arkivarie med arvode motsvarande de avlöningsförmåner, som tillkommo en andre sekreterare i lägre lönegraden.

Ifrågavarande förslag godkändes av riksdagen.

Arbetsstatistiken visar för år 1916 följande omsättning av in- och utgående skrivelser:

Inkommande 64,006, utgående 46,533.

Följande år föreslog Kungl. Maj:t, att det år 1916 beviljade arvode till en extra andre arkivarie i stället skulle ersättas med arvode till en extra förste arkivarie, då de åligganden den nye befattningshavaren fått sig anförtrodda, däribland särskilt ledningen av det synnerligen ansvarsfulla och krävande arbetet med chiffrering och dechiffrering, vore av den art, att det syntes nödvändigt att — för att påräkna att för denna befattning kunna erhålla en fullt kompetent person — han erhöle samma ställning som en förste arkivarie.

Ifrågavarande förslag godkändes av riksdagen.

Omsättning enligt arbetsstatistiken år 1918:

Inkommande 73,211, utgående 58,788.

Den år 1918 tillsatta kommittén för omorganisation av utrikesdepartementet samt Sveriges representation i utlandet ansåg, att den övertvägande delen av de uppgifter, som dittills omhänderhafts av departementets arkiv, även för framtiden torde böra bibehållas därstädes. Det gällde därvid mottagandet, registreringen, klassificeringen och fördelningen av inkom

mande post, förvaringen av koncepten till den utgående posten m. fl. dylika åligganden,

Därjämte föreslog kommittéen, att ett särskilt chiffereringskansli skulle upprättas, med fast, uteslutande med chiffereringsarbete sysselsatt personal, å vilket kansli allt inom departementet förekommande arbete avseende chifferering skulle utföras, samt att under arkivets vård även biblioteket skulle ställas.

Vad beträffar personalen å arkivet föreslog kommittén:

1) En arkivchef, och syntes kommittén, att arten av denne tjänstemans verksamhet motiverade, att han bibehölls i sin förutvarande ställning såsom kansliråd. Hans åligganden borde bl. a. vara att övervaka arkivets skötsel, vid behov verkställa historiska utredningar samt att förvara de hemliga handlingarna. Såsom chef för »arkivet med bibliotek och chiffereringskansli» hade han jämväl överinseendet över dessa.

2) En förste arkivarie och 2 andra arkivarier, behövligen för arkivets vård, särskilt i betraktande av en samtidigt föreslagen omläggning av arkivsystemet till vinnande inom det centrala arkivet av de fördelar, som en uppdelning av arkivet i separata avdelningar kunde medföra.

Det skulle särskilt åligga förste arkivarien att ansvara för klassificering och registrering av in- och utgående handlingar, medan diarieföring m. m. dylikt lämpligen borde överlåtas åt underordnade. Han skulle vidare övervaka det systematiska inarbetandet av handlingarna i departementets arkiv samt personligen registrera chiffertelegrammen m. m.

De båda andra arkivarierna skulle vara behjälpliga vid arkivets skötsel, tillse att i de fall, då föregående skriftväxling ägt rum i ett mål, denna bifogas inkommande handling m. m.

3) En förste arkivarie, stående i spetsen för chiffereringskansliet, med uppgift att lösa och uppsätta chiffertelegram samt vid behov nyredigera chiffern.

För kvällsvakter föreslogs ett särskilt anslag.

4) En bibliotekarie (vilken dock ej skulle ha full tjänstgöring, utan sköta denna befattning vid sidan av sin egentliga befattning).

Vad kommittén anfört i fråga om behovet av arbetskraft å arkivet och det under arkivet hörande chiffereringskansliet, blev ock av Kungl. Maj:t föreslaget. Därvid anfördes, att arkivets tjänstemän måste anses intaga en särställning i förhållande till övriga tjänstemän inom utrikesförvaltningen, då det för arkivets tjänstemän i motsats till de övriga, vilka borde vinna erfarenhet såväl om arbetet inom departementet som om tjänsten vid beskickningar och konsulat, vore önskligt, att de specialiserade sig på sina uppgifter inom departementet. Vidare framhölls, att, medan det förut varit vanligt, att tjänsterna inom arkivavdelningen tillsatts efter liknande grunder som departementets övriga befattningar, det, sedan departementets uppgifter vuxit och arkivet iföljd härav blivit avsevärt mera omfattande och svåröverskådligt, syntes nödvändigt, att arkivavdelningen för-

fogade över personer, som genom arkivalisk utbildning förvärvat speciella fackkunskaper.

Därför föreslogs också, att ifrågavarande befattningar skulle bilda en särskild grupp, skild från den övriga personalen i utrikesförvaltningen.

Kungl. Maj:t föreslog alltså riksdagen, att å arkivet skulle anställas en arkivchef (kansliråd), två förste arkivarier (därav en chef för chiffereringskansliet) och två andre arkivarier, biträden (å chiffereringskansliet) och bibliotekarie.

Förslaget blev av riksdagen bifallet.

Arbetsstatistiken visar en omsättning för år 1919 av inkommande 88,272 och utgående 70,926.

Vid 1923 års riksdag indrogos anslagen till biträdena å chiffereringskansliet och till bibliotekarien, vilkens åligganden uppdrogos åt chefen för chiffereringskansliet vid sidan av hans övriga arbete.

Den s. k. besparingskommittén avfärdar i sitt betänkande kungl. utrikesdepartementets arkiv utan vidare motivering med följande:

»Kommittén anser, att det mera kvalificerade arbetet å arkivet ej är mera omfattande, än att det bör kunna utföras av tre tjänstemän i vardera 20:de, 15:de och 13:de lönegraderna. Indragning föreslås alltså av en förste och en andre arkivarie.»

I likhet med kommittén ansåg Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen 1924, att en viss reducering av arkivets högre kvalificerade och följaktligen högre avlönade personal vore genomförbar, då, framhölls det, erfarenheten givit vid handen, att det torde vara möjligt att genom att till personal med lägre utbildning överflytta en del av det mera rutinmässiga arbete, som tidigare utförts av de högre kvalificerade tjänstemännen på arkivet, sätta de sistnämnda i tillfälle att koncentrera sitt arbete på de mera krävande uppgifter, som ålåg arkivet.

Kungl. Maj:t föreslog därför och riksdagen biföll, att en förste och en andre arkivarie i utrikesdepartementet överfördes på övergångsstat.

Innevarande år har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen indragning av den för arkivet avsedda kanslirådstjänsten.

Kungl. Maj:t anför därvid:

»För vården av utrikesdepartementets synnerligen omfattande arkivalier, vilka delvis avse frågor av ytterst ömtålig natur, samt för en jämn fortgång av departementets verksamhet är en väl ordnad arkivtjänst av största betydelse. Jag vill ock erinra om att det grannliga och ofta tidsödande chiffereringsarbetet väsentligen ankommer å arkivpersonalen. Erfarenheten har emellertid givit vid handen, att det torde vara möjligt att genom att till personal med lägre utbildning överflytta en del av det mer rutinmässiga arbete, som tidigare utförts av de högre kvalificerade tjänstemännen, sätta de sistnämnda i tillfälle att koncentrera sitt arbete på de mera krävande uppgifter, som åligga arkivet. Med hänsyn till att de av 1924 års riksdag

beslutade indragningarna af befattningar inom arkivet voro så avsevärda och att verkningarna av dessa indragningar icke ännu hunnit prövas i praktiken, hyser jag tvekan rörande lämpligheten av att än mera reducera arkivets högre kvalificerade personal. Då det emellertid gällt att åstadkomma ytterligare besparingar genom indragning av befattningar inom departementet, har jag ansett en indragning i första rummet böra drabba arkivpersonalen. Jag anser mig sålunda kunna föreslå, att den för arkivet avsedda kanslirådstjänsten indrages.»

Först påpekas, att en väl ordnad arkivtjänst är av den största betydelse för vården av utrikesdepartementets synnerligen omfattande arkivalier, vilka delvis avsåge frågor av ytterst ömtålig natur, samt för en jämn fortgång av departementets verksamhet. Vidare erinras om att det grannlaga och ofta tidsödande chiffreringsarbetet väsentligen ankommer på arkivpersonalen.

Efter dessa premisser skulle man tro sig ha anledning vänta, att någon ytterligare minskning av den så nyligen med två femtedelar minskade arkivpersonalen icke nu skulle föreslås, men så blir egendomligt nog icke fallet. Den slutsats, till vilken dessa premisser i stället lett, är att Kungl. Maj:t anser sig kunna föreslå, att den för arkivet avsedda kanslirådstjänsten indrages.

Det anföres dock, att man hyser tvekan rörande lämpligheten av att än mera reducera arkivets högre kvalificerade personal, men, anföres det såsom motivering, då det nu gällt att åstadkomma ytterligare besparingar genom indragningar av befattningar inom departementet, har en indragning ansetts i första rummet böra drabba arkivpersonalen.

Deuna slutsats synes icke heller fullt logisk, då man med anledning av den just förut uttalade tvekan att ytterligare reducera den kvalificerade arkivpersonalen kunnat hava anledning förmoda, att indragningen i förevarande fall icke skulle böra ytterligare drabba *arkivets* personal.

Genom den föreslagna indragningen skulle sålunda arkivpersonalen nedbringas till samma antal som före 1906 års omorganisation, genom vilken, som ovan nämnts, kanslirådstjänsten å arkivet tillkom.

Som bekant har departementets arbetsbörda sedan denna tid i synnerligt hög grad ökat. Belysande är följande jämförelse mellan arbetsstatistiken för åren 1906 och 1924.

1906.	Inkommande expeditioner	13,741.	Avgående expeditioner	11,168.
1924.	D:o	70,085.	D:o	81,885.

All inkommande post och alla telegram passera genom arkivet, vars personal sörjer för deras klassificering och inordnande i arkivsystemet, diariet och fördelning till de olika avdelningarna, och alla koncept till avgående expeditioner granskas jämväl å arkivet. Därav torde lätt inses, att ovan nämnda ökning av departementets arbete i icke ringa grad kommit på arkivets del.

Arkivmaterialet har, som av ovan anförda statistiska material framgår, under de senare åren tillväxt i högst avsevärd grad, vilket medfört, att ökade krav ställas på personalens förmåga att överblicka arkivet och räcka till för de nya uppgifter, som genom detta förhållande oundgängligen göra sig gällande. Det vitt utgrenade dossiersystemet ställer på arkivets personal stora anspråk på dess förmåga att behärska detsamma samt på minne och omdöme vid handlingarnas klassificering.

Förutom departementets eget arkiv har personalen jämväl hand om vården av flera äldre beskicknings- och konsulatarkiv, vilka på senare år insänts till departementet och därstädes förvaras i depåer.

I samband härmed torde böra nämnas arkivets åliggande att avgiva förslag till instruktioner för skötseln av beskickningarnas och konsulatens arkiv, en verksamhet, som numera innebär en ganska ingående ledning vid ordnandet av dessa arkiv.

Under sådana förhållanden måste man säga sig, att vad 1905 års kommitté uttalat angående behovet av en väl skolad arkivpersonal för närvarande gäller i ännu mycket högre grad än vad då var förhållandet. Att ifrågasätta en minskning av arkivets högre kvalificerade personal till mindre antal än den varit alltsedan 1906 och därtill föreslå en indragning av kanslirådet och chefen för arkivet utan att samtidigt något förslag göres om hur med arkivets ledning därefter skall förfaras, kan ej vara förenligt med god arkivvård, och synes detta desto betänkligare, som det här är frågan om att beröva ett av landets största och viktigaste ämbetsarkiv dess chef.

Den fara, som 1905 års kommitté fäst uppmärksamheten på, nämligen att kontinuiteten kunde äventyras, därest icke departementet förfogade över en väl skolad arkivpersonal, synes nu förefinnas i snarare högre grad än då, i det att efter 1919 års omorganisation utbytet av personal mellan utrikesdepartementet och utrikes representationen stegrats, så att numera med få undantag arkivets personal är den enda fasta stommen i departementet. Det synes därför desto betänkligare, att denna personal skulle berövas varje utsikt till befordran, vilket med sannolikhet komme att medföra, att personal med högre kvalifikationer framdeles ej torde kunna påräknas såsom sökande till dessa befattningar, något som säkerligen komme att menligt inverka på arkivvården.

Bland arkivpersonalens åligganden ingår enligt instruktionen för departementet bl. a. dels att, där så påfordras, verkställa historiska utredningar, vilket hos arkivpersonalen torde förutsätta grundligare historisk utbildning, dels ock att utgiva departementets publikationer, vilken senare uppgift, särskilt utgivandet av departementets traktatverk: »Sveriges och Norges traktater». den fortlöpande traktatserien »Sveriges överenskommelser med främmande makter» och den för närvarande under utarbetande varande nya upplagan av »Recueil des traités de la Suède» (Sveriges i kraft varande trak-

tater), erfordrar betydande insikter i samt noggrann kännedom om såväl svenska som utländska äldre och yngre traktater.

Nödvändigheten av den nuvarande arkivchefsbefattningen i utrikesdepartementet synes sålunda ligga i öppen dag, dess behövlighet lär knappast tarva vidare undersökning eller omprövning. Riksdagen torde redan detta år vara i stånd att bekräfta befattningens oundgänglighet för utrikesdepartementet.

I en annan denna dag väckt motion har jag hemställt, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om indragningar i departementen hos Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning i ämnet. Vare sig riksdagen ansluter sig till nämnda motion eller avslår densamma, tillåter jag mig, med anledning av vad ovan anförts och under erinran därjämte om den av ministern för utrikes ärendena framhållna stora betydelsen för vården av utrikesdepartementets synnerligen omfattande arkivalier och för en jämn fortgång av departementets verksamhet av en väl ordnad arkivtjänst och i betraktande av den tvekan, ministern för utrikes ärendena förklarar sig hysa rörande lämpligheten av att än mera reduceera arkivets högre kvalificerade personal, hemställa,

att den av Kungl. Maj:t föreslagna indragningen av den för utrikesdepartementets arkiv avsedda kanslirådstjänsten icke måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 22 januari 1926.

Arne Forssell.

